

Julie James AS/MS
Y Gweinidog Newid Hinsawdd
Minister for Climate Change

Llywodraeth Cymru
Welsh Government

Ein cyf/Our ref: MA-JJ-1030-23

Llyr Griffiths AS/MS
Cadeirydd
Pwyllgor Newid Hinsawdd, yr Amgylchedd a Seilwaith
Senedd Cymru
Bae Caerdydd
Caerdydd
CF99 1SN

18 Ebrill 2023

Annwyl Llyr,

Diolch am eich llythyr dyddiedig 23 Chwefror 2023 a oedd yn cynnwys adroddiad y Pwyllgor Newid Hinsawdd, yr Amgylchedd a Seilwaith ar ddatgarboneiddio'r sector tai preifat. Rydym yn ddiolchgar i'r Pwyllgor am ei waith. Gweler yn atodedig ymateb Llywodraeth Cymru.

Yn gywir,

Julie James AS/MS
Y Gweinidog Newid Hinsawdd
Minister for Climate Change

Canolfan Cyswllt Cyntaf / First Point of Contact Centre:
0300 0604400

Bae Caerdydd • Cardiff Bay
Caerdydd • Cardiff
CF99 1SN

Gohebiaeth.Julie.James@llyw.cymru
Correspondence.Julie.James@gov.Wales

Rydym yn croesawu derbyn gohebiaeth yn Gymraeg. Byddwn yn ateb gohebiaeth a dderbynnir yn Gymraeg yn Gymraeg ac ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi.

We welcome receiving correspondence in Welsh. Any correspondence received in Welsh will be answered in Welsh and corresponding in Welsh will not lead to a delay in responding.

Ymateb i adroddiad y Pwyllgor Newid Hinsawdd, yr Amgylchedd a Seilwaith ar ddatgarboneiddio'r sector tai preifat

Tabl Cynnwys

Argymhelliad 1.....	2
Argymhelliad 2.....	3
Argymhelliad 3.....	4
Argymhelliad 4.....	5
Argymhelliad 5.....	6
Argymhelliad 6.....	7
Argymhelliad 7.....	9
Argymhelliad 8.....	10
Argymhelliad 9.....	11
Argymhelliad 10.....	12
Argymhelliad 11.....	14
Argymhelliad 12.....	15
Argymhelliad 13.....	16
Argymhelliad 14.....	17
Argymhelliad 15.....	18
Argymhelliad 16.....	21
Argymhelliad 17.....	22
Argymhelliad 18.....	23
Argymhelliad 19.....	24
Argymhelliad 20.....	25
Argymhelliad 21.....	26
Argymhelliad 22.....	27
Argymhelliad 23.....	28
Argymhelliad 24.....	29
Argymhelliad 25.....	30
Argymhelliad 26.....	31
Argymhelliad 27.....	32
Argymhelliad 28.....	34
Argymhelliad 29.....	35

Argymhelliad 1.

Mae'r Pwyllgor yn argymhell:

Rhaid i Lywodraeth Cymru ddarparu cyfeiriad strategol mwy eglur a chryf i'r diwydiant ac i weithredwyr eraill i helpu i ysgogi cynnydd tuag at ddatgarboneiddio cartrefi presennol Cymru.

Ymateb: Derbyn

Cyhoeddodd Gweinidog yr Economi y Cynllun Gweithredu Sgiliau Sero Net ar 28 Chwefror 2023. Mae'r Cynllun ar gael yn [Sgiliau sero net Cymru | LLYW.CYMRU](#).

Mae swyddogion Llywodraeth Cymru yn gweithio gyda'r Grŵp Gweithredu ar gyfer Datgarboneiddio i lunio a gweithredu trywydd er mwyn datgarboneiddio tai preswyl yng Nghymru. Mae'r Grŵp Gweithredu ar gyfer Datgarboneiddio ar y cam cyntaf o nodi'r themâu a'r gweithredwyr perthnasol ar lefel strategol. Yna, bydd grwpiau gorchwyl a gorffen yn helpu i ddatblygu trywydd a fydd yn rhoi cyfeiriad ac yn ysgogi cynnydd tuag at ddatgarboneiddio cartrefi presennol Cymru.

Mae Llywodraeth Cymru hefyd yn cymryd camau i ymgysylltu'n strategol â phob rhanddeiliad drwy'r Hwb Perfformiad Carbon Sero Net a gaiff ei lansio ym mis Ebrill. Llwyfan ar-lein fydd yr Hwb a fydd yn cyhoeddi gwersi a ddysgwyd o bob rhan o'r Rhaglen Ôl-osod er mwyn Optimeiddio. Bydd yr Hwb yn gweithio mewn partneriaeth â Sgiliau Llywodraeth Cymru ynghyd â'r pedair Partneriaeth Sgiliau Rhanbarthol, yr Economi Sylfaenol, Gwerthwch i Gymru a Busnes Cymru a bydd hefyd yn hyrwyddo darpariaeth hyfforddiant.

Yn ogystal, bydd yr Hwb yn helpu arweinwyr diwydiant i ddatblygu'r gadwyn gyflenwi o gynhyrchion a gwasanaethau sydd eu hangen i ddatgarboneiddio'r 1.4m o gartrefi yng Nghymru.

Goblygiadau Ariannol – Dim. Daw unrhyw gostau ychwanegol o gyllidebau rhaglenni sy'n bodoli eisoes.

Argymhelliad 2.

Mae'r Pwyllgor yn argymhell:

Os nad yw'r Gweinidog yn bwriadu datblygu a chyhoeddi strategaeth gynhwysfawr ar gyfer datgarboneiddio tai, dylai egluro'r newid yn y sefyllfa ers ei hymateb i adroddiad y Pwyllgor Cydraddoldeb a Chyfiawnder Cymdeithasol.

Ymateb: Derbyn mewn egwyddor

Roedd cynllun Cymru Sero Net, a gyhoeddwyd ym mis Hydref 2021, yn amlinellu'r ymrwymadau strategol cenedlaethol hirdymor o ran datgarboneiddio cartrefi preswyl er mwyn cyrraedd targedau newid hinsawdd 2050. Yn y Cynllun Strategol, mae ymrwymiad i lunio cynllun cyflawni er mwyn gweithredu polisïau a gweithdrefnau i ddatgarboneiddio'r sector.

Mae swyddogion Llywodraeth Cymru yn gweithio gyda'r Grŵp Gweithredu ar gyfer Datgarboneiddio i lunio a gweithredu trywydd er mwyn datgarboneiddio tai preswyl yng Nghymru. Mae'r Grŵp Gweithredu ar gyfer Datgarboneiddio ar y cam cyntaf o nodi'r themâu a'r camau gweithredu perthnasol ar lefel strategol. Yna, bydd grwpiau gorchwyl a gorffen yn helpu i ddatblygu trywydd a fydd yn rhoi cyfeiriad ac yn ysgogi cynnydd tuag at ddatgarboneiddio cartrefi presennol Cymru.

Bydd y trywydd yn pennu'r cyfeiriad y mae angen anelu ato er mwyn datgarboneiddio cartrefi preswyl yn y tymor byr, y tymor canolig a'r tymor hir.

Goblygiadau Ariannol – Dim. Daw unrhyw gostau ychwanegol o gyllidebau rhaglenni sy'n bodoli eisoes.

Argymhelliad 3.

Mae'r Pwyllgor yn argymhell:

Rhaid i gynllun cyflawni Llywodraeth Cymru ar gyfer datgarboneiddio tai gynnwys cerrig milltir a thargedau interim allweddol ar gyfer y sector preifat.

Ymateb: Derbyn mewn egwyddor

Bydd cerrig milltir a thargedau interim allweddol ar gyfer y sector preifat yn deillio o'r gwaith sy'n cael ei wneud gan swyddogion Llywodraeth Cymru a'r Grŵp Gweithredu ar gyfer Datgarboneiddio i ddatblygu'r trywydd y cyfeirir ato yn argymhelliad 1.

Heb os nac oni bai, mae datgarboneiddio cartrefi dan berchnogaeth breifat, y rhai yn y sector rhentu preifat a'r sector perchen-feddianwyr yn gymhleth; gwyddom y bydd angen modelau ariannu arloesol i ddatgarboneiddio'r cartrefi hynny oherwydd ni all y Llywodraeth dalu'r costau i gyd.

Fodd bynnag, rwyf yn hyderus y bydd y gwersi a ddysgir o'r Rhaglen Ôl-osod er mwyn Optimeiddio, a chynlluniau eraill gan y Llywodraeth, yn golygu ein bod mewn sefyllfa gref i ddechrau ar y gwaith mewn deiliadaethau eraill.

Bydd gweithgarwch rheoleiddio arall sydd heb ei ddatganoli hefyd yn helpu i ddatgarboneiddio cartrefi presennol, fel trefniadau rheoleiddio'r Safonau Gofynnol Effeithlonrwydd Ynni.

Bydd ymyriadau fel cael gwared ar systemau boeleri nwy yn raddol o gartrefi newydd o 2025 ac o gartrefi presennol yn y 2030au yn cael effaith sylweddol ar y cerrig milltir ar gyfer datgarboneiddio cartrefi preifat. Fodd bynnag, nid yw Llywodraeth y DU wedi rhoi cadarnhad ffurfiol eto o'r dyddiadau ar gyfer cael gwared ar foeleri nwy newydd o gartrefi presennol.

Goblygiadau Ariannol – Ni ellir rhoi gwerth ar hyn o bryd ond nodir na all y Llywodraeth dalu'r holl gostau sy'n gysylltiedig â datgarboneiddio pob cartref yng Nghymru.

Argymhelliad 4.

Mae'r Pwyllgor yn argymhell:

Dylai'r Gweinidog adrodd yn ôl i'r Pwyllgor ar gynnydd tuag at ddatblygu'r cynllun cyflawni erbyn chwe mis fan bellaf ar ôl cyhoeddi'r adroddiad hwn. Dylai hi hefyd ymrwymo i ddarparu adroddiadau cynnydd bob chwe mis wedi hynny.

Ymateb: Derbyn

Fel y nodwyd yn yr ymateb i Argymhelliad 2 uchod, mae swyddogion Llywodraeth Cymru'n gweithio gyda'r Grŵp Gweithredu ar gyfer Datgarboneiddio i ddatblygu trywydd er mwyn datgarboneiddio tai preswyl yng Nghymru. Mae'r Grŵp Gweithredu ar gyfer Datgarboneiddio ar y cam cyntaf o nodi'r themâu a'r camau gweithredu perthnasol ar lefel strategol. Yna, bydd grwpiau gorchwyl a gorffen yn helpu i ddatblygu trywydd a fydd yn rhoi cyfeiriad ac yn ysgogi cynnydd tuag at ddatgarboneiddio cartrefi presennol Cymru.

Rwyf yn hapus i roi diweddariadau i'r pwyllgor hwn ar y cynnydd a wneir gyda'r trywydd datgarboneiddio.

Goblygiadau Ariannol – Dim. Daw unrhyw gostau ychwanegol o gyllidebau rhaglenni sy'n bodoli eisoes.

Argymhelliad 5.

Mae'r Pwyllgor yn argymhell:

Rhaid i'r Gweinidog gyhoeddi adroddiad interim ar ganfyddiadau'r Rhaglen Ôl-osod er mwyn Optimeiddio hyd yma.

Ymateb: Derbyn

Mae'r prosiectau a ariennir o dan y Rhaglen Ôl-osod er mwyn Optimeiddio i'w gweld ar wefan Llywodraeth Cymru.

Mae TrustMark dan contract i ddadansoddi'r holl ddata a gesglir o gartrefi a ariennir o dan y Rhaglen Ôl-osod er mwyn Optimeiddio. Caiff data ar berfformiad adeiladau, data mesuryddion clyfar yn ogystal â data ar yr amgylchedd mewnol eu dadansoddi er mwyn deall pa fesurau datgarboneiddio sy'n cael yr effaith orau ar gysur tenantiaid a datgarboneiddio.

Bydd y gwersi a ddysgir o'r Rhaglen Ôl-osod er mwyn Optimeiddio hefyd i'w gweld yn adran gyhoeddus yr Hwb Perfformiad Carbon Sero Net a gaiff ei lansio'n fuan. Bydd yr Hwb yn rhannu gwybodaeth, arferion gorau, adroddiadau a chanfyddiadau o'r Rhaglen Ôl-osod er mwyn Optimeiddio a rhaglenni eraill ynghylch pa dechnolegau sy'n perfformio orau.

Caiff un o'r adroddiadau cyntaf a gyhoeddir ei lunio gan Brifysgol Caerdydd. Teitl yr adroddiad ymchwil yw "Living Well in Low Carbon Homes/Byw'n Dda mewn Cartrefi Carbon Isel" a bydd yn rhan o'r gyfres gyntaf o adroddiadau a fydd ar gael ar yr Hwb Perfformiad Carbon Sero Net.

Goblygiadau Ariannol – Dim. Daw unrhyw gostau ychwanegol o gyllidebau rhaglenni sy'n bodoli eisoes.

Argymhelliad 6.

Mae'r Pwyllgor yn argymell:

Dylai'r Gweinidog egluro pam y dewisodd hi beidio â chynnwys y sector rhentu preifat o ddechrau Cyfnod 3 y Rhaglen Ôl-osod er mwyn Optimeiddio. Rhaid iddi hefyd esbonio sut a phryd y bydd y dull ôl-osod er mwyn optimeiddio yn cael ei "ymestyn" i gartrefi'r sector rhentu preifat a chartrefi â pherchennog.

Ymateb: Derbyn

Mae datgarboneiddio cartrefi preswyl ar gam llawer mwy datblygedig yn y sector tai cymdeithasol o gymharu â'r sector cartrefi preifat. Nid ar hap a damwain y mae hyn wedi digwydd.

Rydym wedi targedu datgarboneiddio cartrefi cymdeithasol yn gyntaf, gan gytuno i flaenoriaethu buddsoddiad mewn tai cymdeithasol drwy'r arian sydd ar gael i landlordiaid cymdeithasol drwy'r Rhaglen Ôl-osod er mwyn Optimeiddio.

Mae'r sefyllfa bresennol lle mae llai o weithgarwch yn y sector rhentu preifat a'r sector perchen-feddiannwyr yn adlewyrchu'r ffaith ein bod yn dechrau â thai cymdeithasol cyn symud ymlaen i ddeiliadaethau eraill, yn bennaf oherwydd mai yn y sector hwn y mae gennym y mwyaf o sbardunau.

Mae sianelu buddsoddiad y Rhaglen Ôl-osod er mwyn Optimeiddio drwy landlordiaid cymdeithasol wedi ein helpu i 'brofi a dysgu' sut mae datgarboneiddio cartrefi'n effeithiol ac yn effeithlon. Yn ogystal â gwerthuso'r agweddau technegol ar y gwaith a'r agweddau sy'n ymwneud â thenantiaid, mae costau gwirioneddol yn cael eu monitro a'u defnyddio fel rhan o ragdybiaethau modelau ar gyfer datgarboneiddio cartrefi preswyl yn y dyfodol. Dyma fydd y sbringfwrdd i ddechrau datgarboneiddio cartrefi mewn deiliadaethau eraill yn y dyfodol.

Yn nhermau cartrefi preifat, mae camau cychwynnol wedi cael eu cymryd ond nid i'r un graddau ag a welir yn y sector tai cymdeithasol. Fodd bynnag, rwyf yn ffyddiog mai'r camau rydym yn eu cymryd yn y maes cartrefi preifat yw'r camau cywir.

Sicrhau cysondeb ac adeiladu ar ein rhaglenni fel y Rhaglen Ôl-osod er mwyn Optimeiddio a'r Rhaglen Cartrefi Clyd, sicrhau mai ein gweithgareddau ym maes cartrefi preifat yw'r rhai cywir ac adeiladu ar ein dull gweithredu ehangach yw'r peth cywir i wneud.

Nid ydym yn gweithio mewn ffordd wahanol i weinyddiaethau datganoledig eraill wrth dargedu gwaith datgarboneiddio at y rhai â'r lleiaf o allu i dalu ar adeg pan fo costau'n cynyddu. Bydd gwella effeithlonrwydd ynni cartrefi yn helpu'r teuluoedd hynny â'r angen mwyaf drwy'r argyfwng costau byw.

Mae'r Rhaglen Ôl-osod er mwyn Optimeiddio wedi dechrau ymgysylltu â phob math o berchnogaeth, drwy gefnogi Cynllun Lesio Cymru i landlordiaid preifat yn ogystal â phrosiectau Tai Cymdeithasol a Pherchen-feddiannydd cyfunol a ariannwyd ar gam 2 y Rhaglen Ôl-osod er mwyn Optimeiddio yn Sir Ddinbych.

Goblygiadau Ariannol – Dim. Daw unrhyw gostau ychwanegol o gyllidebau rhaglenni sy'n bodoli eisoes.

Argymhelliad 7.

Mae'r Pwyllgor yn argymell:

Rhaid i Lywodraeth Cymru gyhoeddi ei hymateb i'r ymgynghoriad ar iteriad nesaf y Rhaglen Cartrefi Clyd erbyn mis Mawrth 2023 fan bellaf. Os nad yw Llywodraeth Cymru mewn sefyllfa i wneud hynny, rydym yn disgwyl iddi egluro'r rheswm wrth ymateb i'r adroddiad hwn.

Ymateb: Derbyn mewn egwyddor

Mae fy swyddogion yn llunio datganiad polisi i mi ei adolygu a'i gymeradwyo. Rwyf yn ei ddisgwyl yn fuan. Rwyf yn bwriadu cyhoeddi'r datganiad polisi ochr yn ochr ag ymateb Llywodraeth Cymru i ymgynghoriad y llynedd ac Adroddiad Arolygu ac Argymhellion. Ni chaiff y rhain eu cyhoeddi cyn diwedd mis Mawrth, ond yn fuan wedi hynny.

Disgwylir i'r broses gaffael ar gyfer y cynllun newydd a gaiff ei arwain gan y galw ddigwydd yn ddiweddarach eleni ac ymgysylltir yn gynnar â'r gadwyn gyflenwi a darpar gyfranwyr eraill er mwyn sicrhau ymateb cryf ac amserol. Mae digwyddiad 'cwrdd â'r cyflenwr' wedi'i drefnu ar gyfer diwedd mis Ebrill. Bydd y digwyddiad hwn yn gyfle i amlinellu ein cynlluniau a chasglu gwybodaeth werthfawr o fyd diwydiant.

Goblygiadau Ariannol – Dim. Bydd yr Ymateb Polisi yn arwain at fanyleb ar gyfer y gwasanaeth newydd ac mae costau'r gwasanaeth hwn wedi'u cynnwys mewn cyllidebau presennol.

Argymhelliad 8.

Mae'r Pwyllgor yn argymhell:

Rhaid i ymateb Llywodraeth Cymru i'w hymgyngoriad ar iteriad nesaf y Rhaglen Cartrefi Clyd roi rhagor o fanylion am y cynllun Nyth newydd, gan gynnwys meini prawf cymhwysedd, capiau cost a mesurau ôl-osod effeithlonrwydd ynni.

Ymateb: Derbyn

Bydd y gwasanaeth newydd yn ystyried y gwersi a ddysgwyd o ganfyddiadau adolygiad Pwyllgor Cydraddoldeb a Chyfiawnder Cymdeithasol y Senedd yn 2022 ynghyd ag adolygiadau tebyg.

Rwyf yn disgwyl Adroddiad Adolygu ac Argymhellion yn y dyfodol agos a fydd yn crynhoi'r adolygiadau niferus o'r Rhaglen Cartrefi Clyd, ynghyd ag ymateb Llywodraeth Cymru i ymgynghoriad cyhoeddus 2022 ar Raglen Cartrefi Clyd yn y dyfodol. Y bwriad yw cyhoeddi'r ddau yn fuan, ar y cyd â datganiad polisi. Bydd y datganiad polisi yn rhoi mwy o fanylion am y cynllun newydd.

Goblygiadau Ariannol – Dim. Mae costau'r gwasanaeth newydd wedi'u cynnwys mewn cyllidebau presennol.

Argymhelliad 9.

Mae'r Pwyllgor yn argymhell:

Dylai Llywodraeth Cymru esbonio sut y mae'n bwriadu mynd i'r afael â bylchau yn y ddarpariaeth ar ôl i gynllun presennol Nyth ddod i ben a lansio'r cynllun newydd yn ei le. Rhaid i Lywodraeth Cymru gyflymu'r gwaith ar y cynllun newydd fel bod modd ei lansio erbyn diwedd haf 2023 fan bellaf.

Ymateb: Derbyn mewn egwyddor

Yn fy natganiad llafar ar 8 Tachwedd 2022, dywedais sut y byddwn yn mynd i'r afael â'r heriau a'r cyfleoedd sy'n gysylltiedig ag ymateb i'r argyfwng hinsawdd ar gyfer pob deiliadaeth.

Y bwriad yw parhau i ddilyn dull gweithredu ffabrig yn gyntaf, y gwaethaf yn gyntaf a charbon isel, gan roi mesurau ar waith i wella effeithlonrwydd ynni'r cartrefi incwm isel lleiaf thermol effeithlon yng Nghymru.

Cyflawnir hyn mewn dwy ran:

Rhan 1 – Drwy ddod â'r broses o gaffael gwasanaeth newydd a gaiff ei arwain gan y galw (i gymryd lle Cartrefi Clyd Nyth) ymlaen, byddwn yn sicrhau parhad er mwyn helpu'r rhai â'r lleiaf o allu i dalu i ymateb i'r argyfwng costau byw. Bydd hyn hefyd yn sicrhau proses gyfiawn a fforddiadwy o newid i gartrefi carbon isel.

Rhan 2 – Datblygu dull datgarboneiddio sy'n ymdrin â'r stoc dai gyfan er mwyn darparu strategaeth hirdymor ar gyfer effeithlonrwydd ynni, tlodi tanwydd a datgarboneiddio ar gyfer y sector.

Ym mis Chwefror, eglurais ymhellach fy mod yn disgwyl caffael cynllun newydd a gaiff ei arwain gan y galw (Rhan 1), sy'n ymdrin â'r argyfwng hinsawdd a tlodi tanwydd, cyn diwedd y flwyddyn. Ni fydd unrhyw fwch yn y ddarpariaeth rhwng y rhaglen newydd a'r rhaglen bresennol. Byddwn yn sicrhau parhad er mwyn helpu'r rhai â'r lleiaf o allu i dalu i ymateb i'r argyfwng costau byw.

Bydd y cynllun newydd yn canolbwyntio ar gefnogi'r aelwydydd â'r lleiaf o allu i dalu (y rhai sydd mewn tlodi tanwydd neu'n wynebu tlodi tanwydd yn bennaf) yn y sectorau perchen-feddianwyr, rhentu preifat a chydweithrediaeth dai, er mwyn sicrhau proses gyfiawn a fforddiadwy o newid i gartrefi carbon isel. Bydd y ffocws yn parhau ar ddull gweithredu ffabrig yn gyntaf, y gwaethaf yn gyntaf a disgwylir y bydd yn parhau i fabwysiadu dull asesu tŷ cyfan fel y Rhaglen bresennol.

Goblygiadau Ariannol – Dim. Mae costau'r gwasanaeth newydd wedi'u cynnwys mewn cyllidebau presennol.

Argymhelliad 10.

Mae'r Pwyllgor yn argymhell:

Dylai'r Gweinidog roi esboniad manwl o'r rhaglen newydd arfaethedig i gefnogi'r broses o ddatgarboneiddio tai (y cyfeirir ati yn ei llythyr at y Pwyllgor Cydraddoldeb a Chyfiawnder Cymdeithasol), gan gynnwys pryd y caiff ei lansio, sut y bydd yn cefnogi'r sector 'gallu talu', a'r lefel buddsoddiad a fydd ar gael i gyflwyno'r rhaglen dros y tair blynedd nesaf.

Ymateb: Derbyn

Yn fy natganiad llafar ar 8 Tachwedd 2022, dywedais sut y byddwn yn mynd i'r afael â'r heriau a'r cyfleoedd sy'n gysylltiedig ag ymateb i'r argyfwng hinsawdd ar gyfer pob deiliadaeth.

Y bwriad yw parhau i ddilyn dull gweithredu ffabrig yn gyntaf, y gwaethaf yn gyntaf a charbon isel, gan roi mesurau ar waith i wella effeithlonrwydd ynni'r cartrefi incwm isel lleiaf thermol effeithlon yng Nghymru.

Fel yr eglurwyd uchod, bydd Rhan 1 yn canolbwyntio ar gefnogi'r aelwydydd â'r lleiaf o allu i dalu (y rhai sydd mewn tlodi tanwydd neu'n wynebu tlodi tanwydd yn bennaf) yn y sectorau perchen-feddianwyr, rhentu preifat a chydweithrediaeth dai, er mwyn sicrhau proses gyfiawn a fforddiadwy o newid i gartrefi carbon isel. Disgwylir i'r broses gaffael ar gyfer y cynllun newydd a gaiff ei arwain gan y galw ddigwydd yn ddiweddarach eleni. Mae disgwyl y bydd £35m ar gael i'r Rhaglen newydd yn 2024/25.

Y nod yw darparu cyllid gwerth £270m o'r Rhaglen Ôl-osod er mwyn Optimeiddio dros dymor y llywodraeth hon (gyda thua £130m wedi'i fuddsoddi hyd yma). Yn 2022-23, dyrannwyd £60m i landlordiaid cymdeithasol ar sail cyllid fformiwla gan sicrhau bod pob landlord cymdeithasol yng Nghymru yn cael cyfle i gael cymorth drwy'r rhaglen.

Cyflwynwyd Safon Ansawdd Tai Cymru (SATC) yn 2002 er mwyn gwella ansawdd tai cymdeithasol yng Nghymru. Mae SATC eisoes wedi gwella effeithlonrwydd ynni cartrefi cymdeithasol, sy'n fantais fawr yn yr argyfwng costau byw presennol.

Bydd y safon newydd arfaethedig ar gyfer SATC 2023 yn adeiladu ar gyflawniadau ardderchog ei rhagflaenydd. Bydd gofynion gwrthdlodi wrth wraidd y safon newydd o hyd a bydd hefyd yn gwella effeithlonrwydd ynni er mwyn cefnogi cysur a llesiant tenantiaid.

Mae ein cynigion ar gyfer SATC 2023 yn canolbwyntio ar denantiaid ac yn adeiladu ar y cyflawniadau ardderchog hyd yma ond byddwn yn parhau i ofyn am fwy o ran effeithlonrwydd ynni, effeithlonrwydd dŵr a bioamrywiaeth.

Ar ôl ymgynghori ac ymgysylltu'n ddwys â'r sector, rydym yn disgwyl cyhoeddi safon newydd SATC yn ddiweddarach eleni.

Rydym bob amser wedi bod yn glir y byddem yn canolbwyntio'n gyntaf ar y stoc tai cymdeithasol ond y byddem yn ceisio defnyddio'r gwersi a ddysgir o'r gwaith hwnnw er mwyn llywio camau i ddatgarboneiddio sectorau eraill.

I'r perwyl hwn, rydym yn gweithio ar nifer o linyddau sy'n cefnogi deiliadaethau eraill, er enghraifft:

Bydd yr Hwb Perfformiad Carbon Sero Net yn helpu i gyflwyno cartrefi carbon isel a sero carbon yn gyflymach yng Nghymru drwy ddod yn ffynhonnell ddibynadwy o arferion gorau, gan ddarparu cyfeiriad, cysondeb a mwy o ymdeimlad o ddiben i ddatblygwyr a landlordiaid cymdeithasol.

Mae Banc Datblygu Cymru wedi bod yn gweithio i ddeall anghenion y farchnad a gofynion cyflawni ar gyfer datrysiad cymorth i gynyddu gweithgarwch ôl-osod mewn cartrefi perchen-feddianwyr yng Nghymru yn y sector 'gallu talu'.

Rydym yn bwriadu treialu cynllun yn 2023-24 a gaiff ei ddefnyddio i 'brofi a dysgu' yn y farchnad a chanolbwyntio ar y meysydd lle mae'r arian yn debygol o gael yr effaith fwyaf.

Mae Cynllun Lesio Cymru yn un o ymrwymiadau allweddol y Rhaglen Lywodraethu. Mae Llywodraeth Cymru'n darparu £30m o arian cyfalaf dros 5 mlynedd ar gyfer Cynllun Lesio Cymru fel y gall awdurdodau lleol lesio eiddo yn y sector rhentu preifat gan landlordiaid. Fel rhan o'r rhaglen honno, mae cyllid ychwanegol o hyd at £5,000 ar gael i gyrraedd y safonau angenrheidiol a/neu wella gradd EPC eiddo tuag at radd C. Mae hyd at £25,000 o arian grant ar gael ar gyfer eiddo gwag.

Goblygiadau Ariannol – Caiff unrhyw gostau ychwanegol eu tynnu o gyllidebau rhaglenni sy'n bodoli eisoes.

Argymhelliad 11.

Mae'r Pwyllgor yn argymhell:

Dylai'r Gweinidog ymrwmo i fonitro effaith y "dull cydweithredo" at ECO4 ar gyfranogiad awdurdodau lleol yn y cynllun ac ar lefel cyllid ECO i Gymru.

Ymateb: Derbyn mewn egwyddor

Hoffai Llywodraeth Cymru annog cydweithio a chysondeb o ran prosesau wrth weithredu ECO Flex yng Nghymru. Bydd hyn yn helpu i gymell cyflenwyr ynni i gynnal prosiectau yng Nghymru, yn helpu awdurdodau lleol i'w cyflwyno ac yn sicrhau'r budd mwyaf i aelwydydd agored i niwed yng Nghymru.

Mae swyddogion wedi bod yn gweithio gyda Chymdeithas Llywodraeth Leol Cymru (CLILC) ac awdurdodau lleol i ddatblygu ffordd o ddarparu cymorth cychwynnol a pharhaus er mwyn sicrhau ymgysylltiad awdurdodau lleol. Dylai hyn sicrhau'r buddiannau mwyaf i berchnogion tai yng Nghymru. Mae'r pwyslais ar gydweithio a datblygu canllawiau a gwersi i'w dysgu ar gyfer yr awdurdodau lleol a fydd yn gyfrifol am fonitro eu lefelau cyfranogiad eu hunain a glynu wth unrhyw drefniadau monitro a bennir gan Lywodraeth y DU.

Goblygiadau Ariannol – Dim. Mae costau'r cymorth i'r sector cyhoeddus wedi'u cynnwys mewn cyllidebau presennol.

Argymhelliad 12.

Mae'r Pwyllgor yn argymhell:

Dylai'r Gweinidog archwilio gyda Sefydliad Ynni UCL y potensial ar gyfer defnyddio ei fodel stoc adeiladau Cymru gyfan fel ffordd o ganfod aelwydydd sy'n gymwys ar gyfer cyllid ECO ac ar gyfer unrhyw gyllid grant yn y dyfodol i gefnogi ôl-osod effeithlonrwydd ynni. Dylai adrodd yn ôl i'r Pwyllgor ar y canlyniad cyn gynted ag y bo'n ymarferol.

Ymateb: Derbyn mewn egwyddor

Mae'r Rhaglen Ôl-osod er mwyn Optimeiddio wedi contractio TrustMark i ddadansoddi data ar y cartrefi a ariennir fel rhan o'r rhaglen. Mae TrustMark yn gweithio'n agos gyda Sefydliad Ynni Coleg Prifysgol Llundain ar fodelau stoc.

Mae Llywodraeth Cymru yn cynnal trafodaethau â TrustMark ynghylch model stoc Cymru gyfan a fydd yn golygu y gellir canfod aelwydydd a all ddefnyddio sianeli ariannu eraill fel arian ECO neu drefniadau ariannu yn y dyfodol sy'n targedu cymorth tuag at waith ôl-osod effeithlonrwydd ynni.

Argymhelliad 13.

Mae'r Pwyllgor yn argymhell:

Dylai'r Gweinidog egluro a yw Llywodraeth Cymru yn hyrwyddo Cynllun Uwchraddio Boeleri Llywodraeth y DU ymhlith perchnogion tai yng Nghymru, a sut y mae'n gwneud hynny.

Ymateb: Derbyn

Mae'n debygol y bydd cynlluniau Llywodraeth y DU, fel ECO a'r Cynllun Uwchraddio Boeleri, yn ddefnyddiol yng Nghymru ac mewn sawl ffordd, maent yn ategu'r ddarpariaeth bresennol yng Nghymru. Fodd bynnag, o gofio mai Whitehall sy'n gyfrifol am y cynlluniau hyn, nid oes unrhyw waith hyrwyddo penodol wedi'i wneud heblaw am y gwaith a wnaed gan Lywodraeth y DU ond mae gwasanaethau fel Nyth yn cyfeirio at y cynlluniau hyn lle bo hynny'n briodol.

Mae Llywodraeth Cymru yn awyddus i sicrhau y gall pobl Cymru gael y cymorth a'r cyngor cywir iddynt hwy wrth iddynt wella effeithlonrwydd ynni eu cartrefi a datgarboneiddio eu cartrefi. Ymhlith ein rhaglenni cynhwysfawr presennol mae:

Cartrefi Clyd - Mae cynllun Cartrefi Clyd Nyth Llywodraeth Cymru yn darparu gwelliannau effeithlonrwydd ynni i aelwydydd incwm isel a'r rhai sy'n byw mewn ardaloedd difreintiedig yng Nghymru. Yn 2021-22, buddsoddodd Llywodraeth Cymru £24.5 miliwn yn effeithlonrwydd ynni'r stoc dai yng Nghymru, gan helpu i leihau biliau tanwydd a gwella iechyd a llesiant yr aelwydydd sydd â'r angen mwyaf.

Fel rhan o'r Rhaglen Cartrefi Clyd, cynigir cyngor diduedd am ddim i aelwydydd a gellir eu cyfeirio at amrywiaeth o wasanaethau cymorth a chynlluniau ehangach. Mae hyn yn cynnwys Cynllun Uwchraddio Boeleri Llywodraeth y DU.

Yn ystod 2021-22, rhoddodd Rhaglen Cartrefi Clyd, Cynllun Nyth gyngor diduedd am ddim i 15,777 o aelwydydd a'u cyfeirio at amrywiaeth o wasanaethau cymorth. Cafodd 5,127 o aelwydydd becyn o fesurau effeithlonrwydd ynni am ddim fel gwres canolog, boeleri, inswleiddio neu solar ffotofoltaig.

Argymhelliad 14.

Mae'r Pwyllgor yn argymell:

Dylai'r Gweinidog adolygu canllawiau Llywodraeth Cymru ar ganiatâd cynllunio ar gyfer pypiau gwres gyda'r bwriad o lacio'r gofyniad na all unrhyw ran o'r pwmp gwres gael ei osod o fewn tri metr i ffin eiddo, yn unol â Lloegr.

Ymateb: Derbyn

Gall pypiau gwres ffynhonnell aer gael eu gosod o fewn 3 metr i ffin ond mae angen cael caniatâd cynllunio i wneud hynny. Gwyddom fod yr amser y mae'n ei gymryd i wneud cais am ganiatâd cynllunio a'r gost o wneud hynny yn atal rhai perchnogion tai a gosodwyr rhag dewis pypiau gwres. Felly, mae bodolaeth hawliau datblygu a ganiateir yn bwysig er mwyn annog mwy o bobl i fanteisio ar y dechnoleg hon.

O safbwynt cynllunio, effeithiau sŵn ac effeithiau gweledol yw prif effeithiau pypiau gwres ffynhonnell aer. Mae hawliau datblygu a ganiateir yn golygu nad oes angen gwneud cais cynllunio am fod caniatâd cenedlaethol wedi cael ei roi yn barod. Wrth roi hawliau o'r fath, mae angen ystyried yn ofalus sut y gellir osgoi effeithiau cynllunio annerbyniol fel sŵn a llwyddwyd i wneud hynny drwy sicrhau bwlch o 3 metr oddi wrth eiddo cyfagos.

Yn achos rhai eiddo, yn enwedig y rhai mewn strydoedd teras, mae'r bwlch o 3 metr yn golygu na ellir defnyddio hawliau datblygu a ganiateir. Rydym yn ymrwymedig i adolygu hawliau datblygu a ganiateir ar gyfer pypiau gwres ffynhonnell aer ond er mwyn gwneud hynny, rhaid i ni ddeall yn well sut y byddai lleihau'r bwlch 3 metr yn effeithio ar sŵn. Fel cam cyntaf, rydym yn gwneud gwaith ymchwil, sef "Sŵn Pypiau Gwres Ffynhonnell Aer a Hawliau Datblygu a Ganiateir yng Nghymru". Bydd y prosiect hwn gan Lywodraeth Cymru yn cyfrannu at astudiaeth ehangach o'r sŵn a gaiff ei greu gan bympiau gwres ffynhonnell aer a gynhelir gan Lywodraeth y DU. Defnyddir casgliadau'r gwaith hwn pan gaiff adolygiad cynhwysfawr o'r hawliau datblygu a ganiateir ei gynnal.

Argymhelliad 15.

Mae'r Pwyllgor yn argymhell:

Dylai'r Gweinidog egluro safbwynt Llywodraeth Cymru ynghylch y defnydd o safonau rheoleiddio i gynyddu gweithgarwch ôl-osod yn y sector preifat, gan gynnwys a yw'n cefnogi cynnig Llywodraeth y DU i gynyddu'r Safonau Gofynnol Effeithlonrwydd Ynni yn y sector rhentu preifat.

Ymateb: Derbyn mewn egwyddor

Mewn egwyddor, mae gwella effeithlonrwydd ynni eiddo preifat yn rhywbeth i'w gefnogi gan y bydd yn helpu tenantiaid a pherchnogion tai i leihau biliau cyfleustodau uchel ac yn helpu i gyfrannu at ein hamcanion ehangach o ran Newid Hinsawdd.

Fel y nodwyd yn y dystiolaeth i'r Pwyllgor, nid yw rheoleiddio Safonau Gofynnol Effeithlonrwydd Ynni yn fater sydd wedi'i ddatganoli, ac er bod Llywodraeth y DU wedi ymgynghori ar gynigion i gynyddu'r Safonau hyn i EPC C ar gyfer Eiddo Rhentu Preifat erbyn 2025 (ar gyfer gosodiadau newydd) a 2027 (ar gyfer eiddo o dan denantiaeth) nid yw wedi cadarnhau'n ffurfiol o hyd y bydd y cynnydd hwn yn cael ei gyflwyno, nac wedi cyhoeddi unrhyw fanylion ynghylch unrhyw gymorth neu eithriadau a allai fod yn gymwys er mwyn cefnogi gweithgarwch ôl-osod.

Cefnogir y cynnig i gyflwyno Safonau Gofynnol Effeithlonrwydd Ynni newydd ar gyfer eiddo rhentu preifat, ac wedyn eiddo perchen-feddianwyr, mewn egwyddor ar yr amod bod Llywodraeth y DU hefyd yn rhoi digon o gymorth ariannol (e.e. grantiau a benthyciadau di-log) er mwyn helpu i dalu costau gwelliannau fel y gellir sicrhau bod y rhai sydd â'r angen mwyaf yn cael eu cefnogi a bod mesurau ôl-osod priodol yn cael eu rhoi ar waith. Mae angen i unrhyw reoliadau ganiatáu digon o amser i wneud gwaith ôl-osod ac, felly, efallai nad yw cyflwyno gofyniad i gyrraedd EPC C o fewn y 3 i 5 mlynedd nesaf yn ymarferol. Yn ogystal, byddai angen i Lywodraeth y DU ddarparu adnoddau ariannol ar gyfer awdurdodau lleol fel y gallant gymryd camau gorfodi effeithiol.

Ar hyn o bryd, mae'r Safonau Gofynnol Effeithlonrwydd Ynni yn galw am EPC E ar gyfer eiddo rhentu preifat, oni bai bod esemptiad dilys ar waith (er enghraifft, adeilad rhestredig neu gostau ôl-osod afresymol o uchel). Yn ôl data gan Rhentu Doeth Cymru (gweler y tabl isod), ar hyn o bryd, mae gan 65.6% o eiddo rhentu preifat yng Nghymru sgôr EPC D neu'n is. Yn ogystal, mae 70% o landlordiaid cymdeithasol yng Nghymru ond yn berchen ar un eiddo yn unig, sy'n cyfrif am draean o'r eiddo rhentu cofrestredig, a allai olygu y bydd gwaith ôl-osod i fodloni gofynion EPC C yn ddrutach gan na fyddai modd gwneud arbedion effeithlonrwydd wrth gaffael gwaith na chynhyrchion yn unigol.

EPC Rating	Properties	%
A (92+)	84	0.0%
B (81-91)	8262	4.7%
C (69-80)	51797	29.6%
D (55-68)	78801	45.1%
E (39-54)	31700	18.1%
F (21-38)	3029	1.7%
G (1-20)	1245	0.7%

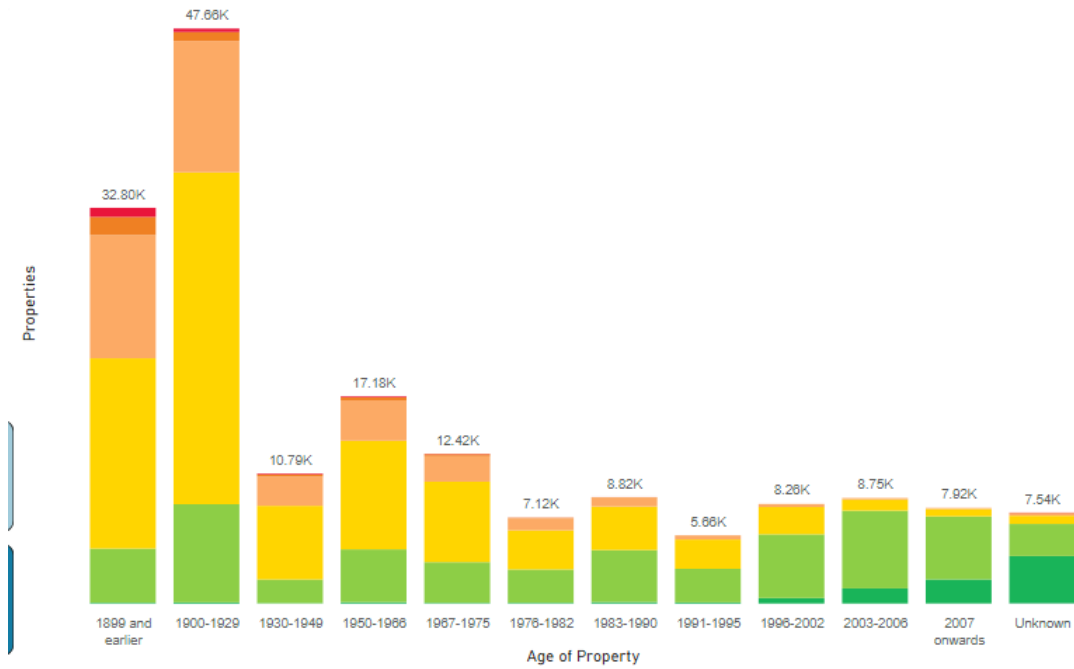
Mae'r data ar broffil oedran eiddo rhent yn rhoi esboniad rhannol o'r ganran uchel o eiddo â sgoriau EPC isel. Mae'r tabl isod yn dangos bod y mwyafrif o'r eiddo rhent yng Nghymru yn dyddio'n ôl i'r cyfnod cyn 1929 ac, felly, maent yn llai tebygol o fod â waliau ceudod neu gyrsiau atal lleithder. Felly, mae'r gost o wella sgoriau EPC y mwyafrif o'r eiddo rhent hyd at EPC C yn debygol o fod yn afresymol o uchel, oni bai bod Llywodraeth y DU hefyd yn darparu cymorth ariannol i gyd-fynd â'r newid rheoleiddio, os caiff ei gyflwyno.

Heb gymorth ariannol o'r fath, gall landlordiaid sy'n wynebu biliau uchel ddewis trosglwyddo'r costau i'r tenantiaid dros amser drwy gynyddu'r rhent, neu fuddsoddi yn yr ymyriadau rhataf i gyrraedd EPC C, nad ydynt o reidrwydd yn briodol i'r math o adeilad dan sylw. Er enghraifft, gosod inswleiddio sy'n gwaethygu lleithder neu lwydni gan nad oes modd i'r adeilad anadlu, neu osod pwmp gwres ffynhonnell aer heb wella effeithlonrwydd thermol ffenestri, drysau neu'r atig yn ddigonol, a all arwain at gynydd yng nghostau ynni'r tenantiaid. Mewn rhai achosion, gall landlordiaid geisio gwerthu eiddo cyn i'r rheoliadau newydd ddod i rym, a allai olygu y bydd llai o eiddo ar gael i'w rhentu mewn ardaloedd penodol.

Age of Properties with an Energy Performance Certificate

Properties by Age and Current Energy Rating

Current Energy Rating ● A ● B ● C ● D ● E ● F ● G

Goblygiadau Ariannol:

Os bydd Llywodraeth y DU yn cyflwyno gofyniad i sicrhau EPC C heb ddarparu cymorth ariannol, efallai y bydd angen ystyried grantiau a/neu fenthyciadau i gefnogi gwelliannau. Mae'n anodd nodi costau posibl ar hyn o bryd, ond os bydd y gwaith addasu yn costio rhwng £7,000 a £10,000 fesul eiddo, a bod landlordiaid unigol yn berchen ar 33% o eiddo (a bod gan 65% o'r eiddo hwn sgôr EPC is na C), yna gall fod angen rhwng £313m a £448m.

Argymhelliad 16.

Mae'r Pwyllgor yn argymell:

Dylai'r Gweinidog:

- esbonio pryd a sut y caiff Cynllun Lesio Cymru ei ehangu i gefnogi uchelgeisiau datgarboneiddio ehangach Llywodraeth Cymru; a
- darparu manylion lefel y buddsoddiad a fydd ar gael i gyflawni'r Cynllun dros y tair blynedd nesaf.

Ymateb: Derbyn

Amcan Cynllun Lesio Cymru yw sicrhau 1% o'r stoc eiddo rhentu preifat yn yr awdurdodau lleol hynny sydd wedi cofrestru â'r Cynllun erbyn 2027. Pennwyd targedau isel yn fwriadol ar gyfer Blwyddyn 1 er mwyn rhoi amser i'r awdurdodau lleol ddatblygu adnoddau a phrosesau mewnol er mwyn cynnwys eiddo yn y Cynllun. Ym Mlwyddyn 2, disgwylir y bydd nifer sylweddol uwch o eiddo yn ymuno â'r Cynllun er mwyn cyrraedd targed 2027 o fwy na 1,500 eiddo. Os bydd pob awdurdod lleol yn cofrestru â'r Cynllun, yna byddai'r targed yn cynyddu i fwy na 2,000 eiddo.

Rydym wedi ymrwymo £30m i Gynllun Lesio Cymru a thros y tair blynedd nesaf, bydd £17.2m ar gael fel rhan o raglen graidd y Cynllun. Yn ogystal, gall eiddo a fydd yn ymuno â'r Cynllun gael grant ychwanegol o hyd at £5,000 o dan y Rhaglen Ôl-osod er mwyn Optimeiddio i wella effeithlonrwydd ynni hyd at radd EPC C, lle bo grant i wella cyflwr yr adeilad wedi cael ei roi o dan Gynllun Lesio Cymru hefyd.

Goblygiadau Ariannol:

Mae costau Cynllun Lesio Cymru a'r Rhaglen Ôl-osod er mwyn Optimeiddio eisoes wedi'u cynnwys yng nghyllideb y Gyfarwyddiaeth Tai ac Adfywio.

Argymhelliad 17.

Mae'r Pwyllgor yn argymell:

Rhaid i Lywodraeth Cymru ddangos arweiniad ac ymgysylltu'n rhagweithiol â Llywodraeth y DU ar y lefel uchaf i sicrhau bod anghenion adnoddau awdurdodau lleol Cymru mewn perthynas â chydymffurfiaeth a gorfodaeth y Safonau Gofynnol Effeithlonrwydd Ynni yn cael eu deall a'u diwallu'n llawn. (Tudalen

Ymateb: Derbyn

Bydd y Gweinidog Newid Hinsawdd a swyddogion yn parhau i ymgysylltu â Llywodraeth y DU a cheisio dylanwadu arni er mwyn sicrhau y bydd adnoddau digonol yn cael eu rhoi mewn perthynas â chydymffurfiaeth a gorfodaeth y Safonau Gofynnol Effeithlonrwydd Ynni.

Fel y nodwyd yn y dystiolaeth, gwnaed ceisiadau i siarad â Llywodraeth y DU ar lefel Gweinidog/Ysgrifennydd Gwladol. Rydym yn aros am ymateb.

Goblygiadau Ariannol:

Caiff cyllidebau presennol eu defnyddio i dalu unrhyw gostau sy'n gysylltiedig ag ymgysylltu â Llywodraeth y DU.

Argymhelliad 18.

Mae'r Pwyllgor yn argymhell:

Dylai'r Gweinidog, ar y cyd â Rhentu Doeth Cymru ac awdurdodau lleol, adolygu'r trefniadau ar gyfer sicrhau cydymffurfiaeth a gorfodaeth y Safonau Gofynnol Effeithlonrwydd Ynni, gyda golwg ar nodi meysydd posibl i'w gwella. Dylai'r adolygiad gynnwys, fel isafswm:

- rôl Rhentu Doeth Cymru o ran codi ymwybyddiaeth o'r Safonau Gofynnol Effeithlonrwydd Ynni ymhlith landlordiaid ac o ran nodi eiddo sy'n tanberfformio, a
- sut y caiff gwybodaeth am eiddo sy'n tanberfformio ei rhannu rhwng sefydliadau i sicrhau cymorth wedi'i dargedu a/neu gamau cydymffurfio a gorfodi.

Ymateb: Derbynn mewn egwyddor

Fel yr awdurdod trwyddedu, mae gan Rhentu Doeth Cymru ddata ar raddau EPC eiddo rhent yng Nghymru, yn ôl ardal awdurdod lleol, ac mae wedi cyhoeddi'r data hynny. [Dangosfwrdd Perfformiad Ynni Rhentu Doeth Cymru - Rhentu Doeth Cymru \(llyw.cymru\)](#)

O dan ofynion a.6 o Reoliadau Perfformiad Ynni Adeiladau (Cymru a Lloegr) 2012, mae'n ofynnol i landlordiaid roi copi o'r Dystysgrif Perfformiad Ynni i denantiaid ar ddechrau tenantiaeth. Mae Rhentu Doeth Cymru yn gweithio gydag awdurdodau lleol i uwchgyfeirio achosion o ddiffyg cydymffurfiaeth er mwyn ymchwilio ymhellach iddynt pan fo cwynion wedi dod i law.

Ers 2020, pan fo landlord yn ailgofrestru eiddo, mae angen iddo gadarnhau i Rhentu Doeth Cymru bod ganddo dystysgrif EPC sy'n bodloni'r Safonau Gofynnol Effeithlonrwydd Ynni neu fod ganddo esemptiad dilys.

Mae Rhentu Doeth Cymru yn archwilio ei gronfa ddata i ganfod yr eiddo hynny nad oes ganddynt dystysgrif EPC neu sydd â gradd EPC sy'n is nag E a bydd yn rhannu'r wybodaeth hon â'r awdurdodau lleol perthnasol fel y gellir cymryd camau wedi'u targedu.

Goblygiadau Ariannol:

Dim – caiff costau gwaith monitro a gorfodi Rhentu Doeth Cymru eu talu drwy'r ffioedd trwyddedu a chofrestru a delir gan landlordiaid ac asiantiaid.

Argymhelliad 19.

Mae'r Pwyllgor yn argymhell:

Dylai'r Gweinidog egluro pam na chynhaliwyd arolwg tai Cymru yn 2022. Dylai ymrwmo i gynnal arolwg cenedlaethol parhaus, yn debyg i'r English Housing Survey, gan gynnal yr arolwg cyntaf cyn gynted ag sy'n ymarferol. Os nad yw'r Gweinidog yn fodlon ymrwmo i arolwg o'r fath, dylai roi esboniad manwl o'r rheswm pam.

Ymateb: Derbynn

Mae sail dystiolaeth gadarn a dealltwriaeth lawn o natur y farchnad dai ac aelwydydd yng Nghymru yn hollbwysig i'n gwaith datblygu polisi. Er enghraifft, mae'r Arolwg Cyflwr Tai diwethaf a gynhaliwyd yng Nghymru yn 2017 wedi llywio'r gwaith o ddatblygu cynigion ar gyfer diweddariadau i'r safon ar gyfer cartrefi cymdeithasol, Safon Ansawdd Tai Cymru (SATC2023), ein Rhaglen Ôl-osod er mwyn Optimeiddio ac wedi gosod y sylfaen ar gyfer gwaith i asesu lefelau tlodi tanwydd yng Nghymru. Mae deall y stoc dai yng Nghymru yn hanfodol er mwyn cyflawni'r uchelgeisiau a nodwyd gennym yng Nghynllun Gweithredu Cymru Sero Net a sicrhau proses bontio deg i ddulliau gwresogi carbon isel dros y blynyddoedd nesaf.

Cytunaf fod angen Arolwg Tai Cymru a gaiff ei gyhoeddi'n barhaus ac yn rheolaidd. Mae opsiynau ar gyfer Arolwg Tai Cymru yn cael eu datblygu. Gallai mynediad gwell at ddata gweinyddol er mwyn datblygu ein Hadnodd Dadansoddi'r Stoc Dai ac adnoddau arolygu eraill ddarparu llawer o'r data sydd eu hangen, ar y cyd ag arolygon tai rheolaidd. O ystyried y pwysau cyllidebol presennol, bydd angen ystyried y gost o baratoi a chyhoeddi Arolwg Tai Cymru yn ofalus iawn.

Goblygiadau Ariannol:

Caiff yr opsiynau posibl a'r costau sy'n gysylltiedig â chynnal Arolwg Tai Cymru eu nodi fel rhan o'r achos busnes er mwyn penderfynu ar y dull gweithredu mwyaf priodol.

Argymhelliad 20.

Mae'r Pwyllgor yn argymhell:

Dylai'r Gweinidog egluro a yw Llywodraeth Cymru yn bwriadu gwella'r ddealltwriaeth o'r defnydd o ynni ac allyriadau carbon yn y sector preifat heb fynediad at ddata clyfar, a sut y bydd yn gwneud hynny.

Ymateb: Derbyn

Mae gan Lywodraeth Cymru ddata monitro cadarn sy'n cyfateb i'r data a gesglir gan fesurydd clyfar neu'n rhagori arnynt. Mae gwybodaeth fonitro sy'n cael ei chynhyrchu gan synwryddion monitro'r Rhaglen Tai Arloesol a'r Rhaglen Ôl-osod er mwyn Optimeiddio yn casglu data ar ddefnydd ynni, cynhyrchu ynni a storio ynni drwy System Ynni Deallus a synwryddion amgylcheddol mewn cartrefi a ariennir gan grant.

Mae TrustMark dan gontract i ddadansoddi data'r ddwy raglen a ariennir gan grant. Ar hyn o bryd, dim ond data ar landlordiaid cymdeithasol sydd gan y Rhaglen Ôl-osod er mwyn Optimeiddio. Fodd bynnag, bydd data'r Rhaglen Tai Arloesol yn cynnwys gwybodaeth am gartrefi perchen-feddianwyr ac mae'n cael data amgylcheddol a data o fesuryddion clyfar ar gyfer y grŵp deiliadaeth hwnnw.

Yn gyffredinol, ychydig iawn o wahaniaeth sydd rhwng lefelau defnydd ynni ac allyriadau carbon cartrefi preifat a chartrefi sydd â thenantiaid cymdeithasol. Er enghraifft, bydd perchen-feddiannydd sydd wedi ymddeol a thenant mewn tŷ cymdeithasol sydd wedi ymddeol yn meddiannu ac yn gwresogi'r cartref yn yr un ffordd fwy neu lai. Yn yr un modd, bydd gweithiwr allweddol llawn amser sy'n berchen ar ei gartref ei hun a gweithiwr allweddol mewn tŷ cymdeithasol yn defnyddio tua'r un faint o ynni.

Nid dim ond monitro a deall patrymau defnyddio ynni mae'r rhaglenni; maent hefyd yn cael adborth gan denantiaid ar ba dechnolegau sy'n gweddu orau i'w ffordd o fyw a pha ymyriadau datgarboneiddio a mathau o adeiladau sy'n perfformio orau neu sy'n fwyaf cyfleus i denantiaid.

Caiff gwaith ymchwil a gynhaliwyd gan Brifysgol Caerdydd ei gyhoeddi'n fuan. Teitl yr adroddiad ymchwil yw "Living Well in Low Carbon Homes/Byw'n Well mewn Cartrefi Carbon Isel" a bydd yn un o'r adroddiadau ymchwil a fydd ar gael ar yr Hwb Perfformiad Carbon Sero Net pan fydd y wefan yn fyw. Bydd yr adroddiad yn cynnwys canfyddiadau o gartrefi perchen-feddianwyr.

Argymhelliad 21.

Mae'r Pwyllgor yn argymhell:

Dylai'r Gweinidog roi manylion ei thrafodaethau diweddaraf gyda Llywodraeth y DU ar gael mynediad at ddata mesuryddion clyfar. Dylai hi ymrwymo i barhau i bwysu ar Lywodraeth y DU ar y mater hwn hyd nes y gellir dod i benderfyniad.

Ymateb: Derbyn

Mae'r Rhaglen Ôl-osod er mwyn Optimeiddio wedi contractio TrustMark i ddadansoddi data ar y cartrefi a ariennir fel rhan o'r rhaglen. Daw'r data o synwryddion amgylcheddol, Systemau Ynni Deallus a Mesuryddion Clyfar (SMETS2). Caiff data mesuryddion clyfar eu dal gan Data Communication Company ac maent yn rhan o drafodaeth barhaus ar ran Llywodraeth Cymru rhwng TrustMark a'r Adran Sicrwydd Ynni a Sero Net.

Goblygiadau Ariannol – Caiff unrhyw gostau ychwanegol eu tynnu o gyllidebau rhaglenni sy'n bodoli eisoes.

Argymhelliad 22.

Mae'r Pwyllgor yn argymell:

Dylai'r Gweinidog ymrwymo i weithredu'r argymhelliad a wnaed yn adroddiad Jofeh mewn perthynas â Chofnodlyfrau Cartref/Pasbortau Adnewyddu Adeiladau. Wrth wneud hynny, dylai archwilio'r dystiolaeth a gafodd y Pwyllgor hwn y gallai Pasbortau Adnewyddu Adeiladau, drwy weithio gyda'r sector preifat, fod ar gael i berchnogion tai am ddim.

Ymateb: Derbyn mewn egwyddor

Er y gallaf werthfawrogi bod gwerth cynhenid i sicrhau bod pob cartref yng Nghymru yn cael arolwg a Phasbort Adnewyddu Adeiladau, nid mater syml mohono.

Er enghraifft, nid oes gan Lywodraeth Cymru y pŵer ar hyn o bryd i fandadu bod pob cartref yn cael pasbort, a byddai'n cymryd amser i gael mandad o'r fath. Byddai'r gost o gynnal yr arolygon hynny ym mhob cartref yn sylweddol hefyd, ac mae'n rhaid ystyried a oes digon o syrfewyr i gyflawni'r gwaith. Ar hyn o bryd, rydym yn cynyddu'r sgiliau a'r gweithlu sydd eu hangen ac rydym yn gweithio'n agos gyda TrustMark yn y maes hwn.

Ar gyfer Safon Ansawdd Tai Cymru 2023, byddwn yn ei gwneud yn ofynnol i ddarparwyr tai cymdeithasol gynnal asesiad o'u stoc i gyd gan nodi'r radd bresennol ar gyfer cynhesrwydd fforddiadwy ac allyriadau carbon eu stoc i gyd. Mae angen llwybr ynni targed ar gyfer pob cartref hefyd. Caiff y dull gweithredu hwn ei gefnogi a'i atgyfnerthu gan ofynion cam 3 y Rhaglen Ôl-osod er mwyn Optimeiddio a disgwylwn iddo gael ei roi ar waith ym mhob deiliadaeth a gefnogir gennym yn y dyfodol.

Mae enghreifftiau da o landlordiaid cymdeithasol yn defnyddio Pasbortau Adnewyddu Adeiladau a ddatblygwyd gan y Rhaglen Ôl-osod er mwyn Optimeiddio i helpu i gynllunio gwaith yn y dyfodol, ond mae'r broses ar y cam treialu o hyd. Wrth i rowndiau eraill y Rhaglen Ôl-osod er mwyn Optimeiddio gael eu cyflwyno, bydd y gofyniad i lunio 'Pasbort Adeilad' ar gyfer pob cartref a ariennir yn parhau.

Byddwn yn defnyddio'r gwersi a ddysgir o'r Rhaglen Ôl-osod er mwyn Optimeiddio i sicrhau bod arferion gorau'n cael eu defnyddio yn y sector preifat hefyd. Felly, os bydd y Pasbort Adnewyddu Adeiladau yn helpu i ddatgarboneiddio tai perchenfeddianwyr yn gyflymach, yna byddwn yn ystyried hynny yn y dyfodol.

Goblygiadau Ariannol – Dim ar hyn o bryd – byddai angen defnyddio cyllidebau rhaglenni presennol i dalu unrhyw gostau ychwanegol a nodir.

Argymhelliad 23.

Mae'r Pwyllgor yn argymell:

Dylai'r Gweinidog egluro a fydd strategaeth Llywodraeth Cymru ar gyfer ymgysylltu â'r cyhoedd i gymryd camau mewn perthynas â newid hinsawdd yn arwain at gymryd camau uniongyrchol i godi ymwybyddiaeth y cyhoedd o'r angen i leihau effaith cartrefi Cymru ar yr hinsawdd, a sut y bydd yn gwneud hynny.

Ymateb: Derbyn

Yn dilyn ymarfer ymgynghori a gynhaliwyd ddiwedd 2022, caiff Strategaeth newydd ar ymgysylltu â'r cyhoedd i gymryd camau mewn perthynas â newid hinsawdd ei chyhoeddi yn ystod yr haf. Yr amcanion fydd meithrin gwybodaeth a bwriad ac annog pawb yng Nghymru i gymryd camau mewn perthynas â newid hinsawdd, a bydd gwaith cyfathrebu a chymorth polisi'r Llywodraeth yn canolbwyntio ar helpu i oresgyn rhwystrau i weithredu.

Nod y gwaith cyfathrebu cychwynnol fydd cadarnhau ymddygiadau gwyrdd mewn meysydd lle mae gwaith ymchwil yn dangos y gall pobl weithredu ac y maent yn fodlon gwneud hynny, a defnyddio deunydd cyfathrebu 'cynhesu' i baratoi aelwydydd ar gyfer y camau anos a fydd yn cael effaith ganolig i uchel. Bydd y deunyddiau cyfathrebu yn seiliedig ar naratif canolog a fydd yn tynnu sylw at y modd y bydd y newidiadau hyn o fudd i'n ffordd o fyw, a byddant wedi'u strwythuro o dan bedair thema allweddol gan gynnwys dewisiadau Ynni Cartrefi Gwyrdd (gan gynnwys ymddygiadau lleihau galw a dewisiadau uwchraddio cartrefi), dewisiadau Trafnidiaeth Gwyrdd, dewisiadau Bwyd Gwyrdd a dewisiadau Defnydd Gwyrdd. Caiff yr ymgyrch genedlaethol a'r wefan eu lansio yn yr haf hefyd.

Goblygiadau Ariannol – Caiff y costau eu tynnu o gyllideb y rhaglen bresennol ar gyfer ymgysylltu â'r cyhoedd ynghylch yr hinsawdd.

Argymhelliad 24.

Mae'r Pwyllgor yn argymhell:

Dylai'r Gweinidog sicrhau bod y Perfformiad Tai Carbon Sero Net ar gael i bob deiliadaeth cyn gynted ag y caiff ei sefydlu.

Ymateb: Derbyn mewn egwyddor

Bydd yr Hwb Perfformiad Carbon Sero Net yn helpu i gyflwyno cartrefi carbon isel a sero carbon yn gyflymach yng Nghymru drwy ddod yn ffynhonnell ddibynadwy o arferion gorau, gan ddarparu cyfeiriad, cysondeb a mwy o ymdeimlad o ddiben i ddatblygwyr a landlordiaid cymdeithasol.

Cafodd manyleb wreiddiol yr Hwb Perfformiad Carbon Sero Net ei phennu cyn argymhellion y pwyllgor hwn a dechreuodd y broses dendro i benodi partner cyflawni yn ystod haf 2022.

Cytunwyd ar ddyraniad cyllidebol ar gyfer tair blynedd gyntaf yr Hwb Perfformiad Carbon Sero Net ac, felly, os caiff gofynion ychwanegol eu cyflwyno ar gyfer yr Hwb, bydd angen arian ychwanegol i dalu am gost y gofynion hynny.

Bydd fy swyddogion yn gweithio gyda grŵp llywio'r Hwb Perfformiad Carbon Sero Net a'r partner cyflawni i sicrhau bod yr Hwb a'i wefan gysylltiedig ar gael a'u bod yn darparu gwybodaeth a chynngor i bob deiliadaeth cyn gynted ag y bo'n ymarferol bosibl.

Goblygiadau Ariannol – Caiff unrhyw gostau ychwanegol eu tynnu o gyllidebau rhaglenni sy'n bodoli eisoes.

Argymhelliad 25.

Mae'r Pwyllgor yn argymell:

Dylai'r Gweinidog egluro sut y mae'n bwriadu codi ymwybyddiaeth o berfformiad yr Hwb Perfformiad Tai Carbon Sero Net ymhlith rhanddeiliaid a pherchnogion eiddo gyda golwg ar sicrhau y gallant fanteisio'n llawn ar y gwasanaethau cyngor a chymorth sydd ar gael.

Ymateb: Derbyn

Lansiwyd yr Hwb Perfformiad Carbon Sero Net ddechrau mis Ebrill. Mae Llywodraeth Cymru a Landlordiaid Cymdeithasol Cymru wedi trefnu amserlen o sesiynau ymwybyddiaeth yn ystod digwyddiadau amrywiol â rhanddeiliaid er mwyn codi ymwybyddiaeth o'r hyn y bydd yr Hwb yn ei gyflawni yn ystod ei chwech i 12 mis cyntaf.

Y nod yw y bydd yr Hwb yn ganolfan ragoriaeth i ysgogi'r broses o ddatgarboneiddio cartrefi newydd a chartrefi presennol, a bydd yn canolbwyntio i ddechrau ar gartrefi a ariennir gan arian cyhoeddus fel y nodir yn y fanyleb wreiddiol.

Bydd yr Hwb yn rhannu gwybodaeth ac arferion gorau o'r Rhaglen Tai Arloesol a'r Rhaglen Ôl-osod er mwyn Optimeiddio ynghylch pa dechnolegau sydd wedi perfformio orau ymhlith grwpiau daliadaeth gwahanol a mathau gwahanol o aelwydydd. Disgwylir lansio cronfa ddata A i Y o gynhyrchion adnewyddadwy yn ystod gwanwyn 2024.

Rhan arall o gylich gwaith yr Hwb fydd codi ymwybyddiaeth o arferion gorau o bob cwr o'r DU a hybiau sero net eraill yn rhyngwladol er mwyn cynyddu graddfa gwaith datgarboneiddio yma yng Nghymru a'i gyflymu.

Mae gan yr Hwb arian i drefnu a chynnal hyfforddiant a digwyddiadau chwarterol er mwyn sicrhau bod landlordiaid, contractwyr a'r gadwyn gyflenwi yn ymwybodol o'r technolegau adnewyddadwy diweddaraf a gwahodd gweithgynhyrchwyr y technolegau hynny i ddigwyddiadau er mwyn uwchsgilio'r sector.

Bydd Llywodraeth Cymru yn codi ymwybyddiaeth o'r Hwb yn rheolaidd hefyd drwy ei sianeli cyfryngau cymdeithasol pan fydd gwasanaethau newydd ar gael a phan fydd yr Hwb yn cyrraedd cerrig milltir penodol.

Goblygiadau Ariannol – Caiff unrhyw gostau ychwanegol eu tynnu o gyllidebau rhaglenni sy'n bodoli eisoes.

Argymhelliad 26.

Mae'r Pwyllgor yn argymhell:

Rhaid i Lywodraeth Cymru gyhoeddi ei Chynllun Gweithredu Sgiliau Sero Net erbyn mis Mawrth 2023 fan bellaf. Os nad yw mewn sefyllfa i wneud hynny, rydym yn disgwyl i Lywodraeth Cymru egluro'r rheswm wrth ymateb i'r adroddiad hwn.

Ymateb: Derbyn

Cyhoeddodd Gweinidog yr Economi y Cynllun Gweithredu Sgiliau Sero Net ar 28 Chwefror 2023. Mae'r Cynllun ar gael yn [Sgiliau sero net Cymru | LLYW.CYMRU](#).

Argymhelliad 27.

Mae'r Pwyllgor yn argymhell:

Dylai'r Gweinidog, gan weithio gyda'r Gweinidog Cyllid a Llywodraeth Leol, asesu ymarferoldeb defnyddio'r Dreth Gyngor a'r Dreth Trafodiadau Tir i gymell gwaith ôl-osod effeithlonrwydd ynni fel blaenoriaeth. Rhaid i'r Gweinidog adrodd yn ôl i'r Pwyllgor hwn ar gynnydd heb fod yn hwyrach na chwe mis ar ôl cyhoeddi'r adroddiad hwn, a phob chwe mis wedi hynny, nes bod y gwaith hwn wedi'i gwblhau. (Tudalen 57)

Ymateb: Derbyn mewn egwyddor

Y Dreth Gyngor

Mae'r adroddiad yn nodi'r rhaglen sylweddol o ddiwygiadau sydd ar waith ar hyn o bryd i gyflwyno system decach a mwy blaengar, sy'n un o ymrwymïadau'r llywodraeth a gaiff ei adlewyrchu hefyd yn y Cytundeb Cydweithio. Mae'r Gweinidog Cyllid a Llywodraeth Leol wedi amlinellu'r cynlluniau mewn [Ymgynghoriad](#) Cam 1 a bydd yn cynnal ymgynghoriad manylach fel rhan o Gam 2 yn ddiweddarach eleni. Y nodau y cytunwyd arnynt yw sefydlu system ddiwygiedig sy'n:

- Gosod baich treth llai anflaengar ar aelwydydd;
- Cynnwys diweddariadau rheolaidd mewnol i gadw'r dreth yn deg yn y dyfodol, gan ddefnyddio technoleg fodern sy'n seiliedig ar ddata;
- Parhau i ariannu gwasanaethau hanfodol sydd o fudd i bawb, ond sy'n helpu pawb mewn angen;
- Mwy tryloyw i drethdalwyr;
- Treth sy'n parhau i gysylltu pobl â chymunedau lleol.

Yr uchelgais yn y tymor byr i'r tymor canolig yw dylunio system ddiwygiedig o fandiau a chyfraddau treth, adolygu disgowntiau ac esemptiadau ac adolygu Cynllun Gostyngiadau'r Dreth Gyngor, yn ogystal ag amrywiaeth o welliannau technolegol a gweinyddol eraill. Yn ymgynghoriad Cam 1, cynigiwyd y caiff rhai o'r diwygiadau hyn eu cyflawni ym mis Ebrill 20215. Mae cyflawni'r rhaglen hon yn dasg enfawr ond mae'r dystiolaeth a'r arbenigwyr yn cytuno mai dyma un o'r pethau gorau y gall Llywodraeth Cymru ei wneud er mwyn lleihau anghydraddoldebau cyfoeth.

Y prif ffocws uniongyrchol ar gyfer y dreth gyngor, felly, yw creu system fwy blaengar. Mae ystyriaethau cychwynnol yn awgrymu bod y mathau o gartrefi sy'n cael yr anhawster mwyaf i ennill gradd A EPC, neu'r cartrefi a fyddai angen yr addasiadau mwyaf, yn fwy tebygol o berthyn i fandiau isaf y dreth gyngor a'i bod yn fwy tebygol o bosibl fod aelwydydd incwm isel yn byw ynddynt. Byddai'r ystyriaethau hyn yn gweithio mewn cyferbyniad â'r prif ffocws ar gyfer diwygio'r dreth gyngor, sef lleihau anghydraddoldebau cyfoeth. Mae'n aneglur o'r data hyd yma hefyd a fyddai newidiadau treth deddfwriaethol a pharhaol o bosibl yn y dyfodol yn well na mathau eraill o ysgogiadau neu gymhellion ariannol byrdymor a hyblyg sy'n fwy uniongyrchol. Fodd bynnag, mae rhaglen ddiwygio'r dreth gyngor hefyd yn cynnwys uchelgais tymor hwy i barhau i ystyried dulliau amgen o gynyddu refeniw treth lleol yn y dyfodol, gan gynnwys dyluniadau treth eraill a syniadau fel treth gwerth tir leol.

Treth Trafodiadau Tir

Mae tua 4% o gartrefi yng Nghymru yn destun trafodiadau ar gyfartaledd bob blwyddyn. Ar hyn o bryd, y trothwy ar gyfer talu treth trafodiadau tir ar eiddo preswyl yw £225,000 sy'n golygu nad oes angen talu unrhyw dreth ar oddeutu 60% o drafodiadau eiddo (oni bai bod y cyfraddau preswyl uwch yn gymwys). Felly, tua 1.6% o stoc dai Cymru sy'n destun trafodiadau bob blwyddyn ar gyfer perchennfeddiannaeth ac sy'n gorfod talu treth. Codir y dreth ar gyfraddau ymylol, felly ni fydd angen talu llawer o dreth ar y trafodiadau hynny sydd werth ychydig dros £225,000. O ganlyniad, hwyrach mai ychydig iawn o gymhelliant treth sydd i wneud gwaith ôl-osod. Mae'r 10% o gartrefi uchaf o ran gwerth yn dechrau ag eiddo preswyl sy'n costio tua £400,000 (ac mae cartref sy'n costio £500,000 o fewn y 3% o gartrefi uchaf eu pris). Ar hyn o bryd, codir treth trafodiadau tir o £10,500 ar eiddo sy'n costio £400,000.

Mae'r mwyafrif o gartrefi sydd fwyaf tebygol o fod angen eu haddasu, a lle byddai cost y gwaith addasu hwnnw yn uchel o gymharu â gwerth y cartref, yn fwy tebygol o fod islaw'r trothwy ar gyfer talu treth trafodiadau tir. Mae'n debygol y bydd unrhyw gymhellion a ddarperir drwy ryddhad yn darparu'r cymhelliant a'r budd mwyaf i'r rhai sy'n prynu eiddo drud. Gall unrhyw newidiadau i'r dreth trafodiadau tir er mwyn codi cyfraddau 'cosb' ar gartrefi nad ydynt yn ynni-effeithlon olygu, yn achos y rhai na allant dalu am y gwelliannau angenrheidiol, na fydd perchnogion yn gallu gwerthu eu cartrefi. Felly, rhaid ystyried sut y gellir sicrhau bod y dreth trafodiadau tir yn cael ei defnyddio mewn ffordd flaengar i gyflawni canlyniadau polisi.

Treth codi refeniw yw'r dreth trafodiadau tir yn bennaf ac yn ystod y flwyddyn 2022-23 hyd yma (Chwefror 2023), mae wedi codi £270 miliwn. Prin yw ei gallu i newid ymddygiad. Gallai lleihau'r refeniw hwnnw effeithio ar gyllideb Llywodraeth Cymru. Felly, byddai'n bwysig ystyried yr ysgogiad hwn ochr yn ochr ag ysgogiadau neu gymhellion ariannol eraill sy'n fwy uniongyrchol.

Argymhelliad 28.

Mae'r Pwyllgor yn argymhell:

Dylai'r Gweinidog gyflymu'r gwaith i ddatblygu cynigion ar gyfer y datrysiadau ariannol a ganlyn ar gyfer y sector 'gallu talu': Ynni Glân a Asesir fesul Eiddo/Cyllid Cysylltiedig ag Eiddo; benthyciadau dim llog/llog isel; a benthyciadau rhyddhau ecwiti. Dylai hi adrodd yn ôl i'r Pwyllgor hwn ar gynnydd heb fod yn hwyrach na chwe mis ar ôl cyhoeddi'r adroddiad hwn, a phob chwe mis wedi hynny, nes bod y gwaith hwn wedi'i gwblhau.

Ymateb: Derbyn

Mae Banc Datblygu Cymru wedi bod yn gweithio i ddeall anghenion y farchnad a gofynion cyflawni ar gyfer datrysiad cymorth i gynyddu gweithgarwch ôl-osod mewn cartrefi perchen-feddianwyr yng Nghymru yn y sector 'gallu talu'.

Cynigir treialu cynllun yn 2023-24 a gaiff ei ddefnyddio i 'brofi a dysgu' yn y farchnad a chanolbwyntio ar y meysydd lle mae'r arian yn debygol o gael yr effaith fwyaf.

Bu'r gwaith a wnaed gyda Nesta yn hollbwysig er mwyn datblygu'r datrysiad. Roedd sawl cam i'r gwaith hwn o gynnal arolwg cychwynnol o 1,000 o berchnogion tai, casglu enghreifftiau o gynlluniau yn y byd go iawn, cyfweiliadau â pherchen-feddianwyr yn y sector 'gallu talu' yn ogystal â threial mewnwelediadau ymddygiadol gyda thua 8,000 o berchnogion tai ledled y DU yn edrych ar sut mae pobl yn rhyngweithio â chynigion gwahanol posibl.

Mae Banc Datblygu Cymru bellach yn cydgasglu'r ymchwil a'r canfyddiadau mewn cynnig peilot. Mae hwn yn debygol o gynnwys mecanweithiau fel benthyciadau hirdymor dim llog/llog isel a gefnogir gan lefelau grant sylfaenol ar gyfer gweithgareddau penodol, a fydd yn creu cynnig cyllid hybrid.

Goblygiadau Ariannol – Caiff unrhyw gostau ychwanegol eu tynnu o gyllidebau rhaglenni sy'n bodoli eisoes.

Argymhelliad 29.

Mae'r Pwyllgor yn argymell:

Dylai'r Gweinidog ddarparu rhagor o fanylion am y cynnig cyllid hybrid sy'n deillio o waith Banc Datblygu Cymru a Nesta.

Dylai hyn gynnwys dyddiad targed ar gyfer cyflwyno ar draws y sector.

Ymateb: Derbyn

Mae Llywodraeth Cymru wedi bod yn gweithio gyda Banc Datblygu Cymru i ystyried sut y gallai'r ddwy gronfa eiddo bresennol ar gyfer adeiladwyr tai BBaCh – Cronfa Datblygu Eiddo Cymru a Chronfa Safleoedd Segur Cymru – gael eu defnyddio i gefnogi'r agenda newid hinsawdd. Bydd y Cymhelliant Cartrefi Gwyrdd yn darparu rhaglen beilot sy'n cynnig gostyngiadau graddedig i ddatblygwyr ar gostau benthyciadau yn seiliedig ar faint o fesurau effeithlonrwydd ynni a charbon isel y maent yn eu cynnwys yn eu datblygiadau tai.

Bydd y Cymhelliant Cartrefi Gwyrdd yn gweithio drwy ddarparu gostyngiadau ar ffioedd benthyca yn dibynnu ar faint o opsiynau carbon isel a gaiff eu cynnwys mewn cynlluniau. Bydd yn rhaid i ymgeiswyr fodloni holl feini prawf arferol Cronfa Datblygu Eiddo Cymru a Chronfa Safleoedd Segur Cymru, ond os bydd datblygwyr BBaCh drwy'r cynlluniau hyn yn cynnwys opsiynau effeithlon o ran ynni a charbon isel mewn un neu fwy o'r tri chategori yn eu datblygiadau tai newydd, gallent fod yn gymwys i gael gostyngiadau ar ffioedd. Bydd y Cymhelliant Cartrefi Gwyrdd yn defnyddio arian presennol o Gronfa Datblygu Eiddo Cymru a Chronfa Safleoedd Segur Cymru a byddai angen i'r cytundebau cysylltiedig fod yn gymwys i gael arian gan y Cronfeydd hyn heb ystyried y cymhelliant hwn.

Mae'n hanfodol bod pob datblygwr tai, mawr a bach, yn chwarae rôl allweddol ar y daith hon ac yn dod yn rhan o'r datrysiad drwy brosesau caffael perthnasol a mentrau fel y Cymhelliant Cartrefi Gwyrdd.

Mae Banc Datblygu Cymru wedi bod yn gweithio i ddeall anghenion y farchnad a gofynion cyflawni ar gyfer datrysiad cymorth i gynyddu gweithgarwch ôl-osod mewn cartrefi perchen-feddianwyr yng Nghymru. Er mwyn datblygu cynnyrch sydd â'r siawns orau o lwyddo yn y farchnad ac sy'n gallu tyfu yn unol â'r anghenion, mae Banc Datblygu Cymru wedi bod yn ymchwilio ac yn cydweithio yn y ffyrdd canlynol:

- Adolygu cynlluniau llwyddiannus ac aflwyddiannus blaenorol er mwyn dysgu gwersi pwysig - gan gynnwys ymgysylltu â chymheiriaid yng Ngogledd Iwerddon, yr Almaen a'r Alban.
- Parhau i ymgysylltu â Llywodraeth Cymru i ddeall y cynlluniau ar gyfer Nyth/Arbed yn y dyfodol a gwaith parhaus tîm y Rhaglen Ôl-osod er mwyn Optimeiddio a'r gwersi a ddysgwyd ganddo. Yn ogystal, mae Banc Datblygu Cymru yn aelod o Grŵp Gweithredu ar gyfer Datgarboneiddio Llywodraeth Cymru sy'n darparu mwy o fewnwelediad ac arbenigedd ar gyfer datblygu'r cynnyrch.
- Cydweithio â Nesta i ymchwilio i agweddau ac anghenion perchnogion tai mewn perthynas â gwelliannau gwyrdd i gartrefi.

Un o'r prif wersi a ddysgwyd o'r gwaith datblygu cychwynnol oedd bod cyflymder parhaus y newidiadau yn y maes hwn, o safbwynt polisi a thechnoleg, yn gallu bod yn rhwystr i wneud penderfyniadau ynghylch cynhyrchion. Rhaid bod modd addasu unrhyw gynnydd a gaiff ei lansio gan Fanc Datblygu Cymru i gyd-fynd â'r ddynnameg hon er mwyn rhoi pethau ar waith yn gyflymach, gan gydnabod y brys yn y maes hwn. Cynigir treialu cynllun yn 2023-24 a gaiff ei ddefnyddio i 'brofi a dysgu' yn y farchnad a chanolbwyntio ar y meysydd lle mae'r arian yn debygol o gael yr effaith fwyaf.

Bu'r gwaith a wnaed gyda Nesta yn hollbwysig er mwyn datblygu'r datrysiad. Roedd sawl cam i'r gwaith hwn o gynnal arolwg cychwynnol o 1,000 o berchnogion tai, casglu enghreifftiau o gynlluniau yn y byd go iawn, cyfweiliadau â pherchenfeddianwyr yn y sector 'gallu talu' yn ogystal â threial mewnwelediadau ymddygiadol gyda thua 8,000 o berchnogion tai ledled y DU yn edrych ar sut mae pobl yn rhyngweithio â chynigion gwahanol posibl.

Mae Banc Datblygu Cymru bellach yn cydgasglu'r ymchwil a'r canfyddiadau mewn cynnydd peilot. Mae hwn yn debygol o gynnwys mecanweithiau fel benthyciadau hirdymor dim llog/llog isel a gefnogir gan lefelau grant sylfaenol ar gyfer gweithgareddau penodol, a fydd yn creu cynnydd cyllid hybrid.

Goblygiadau Ariannol – Caiff unrhyw gostau ychwanegol eu tynnu o gyllidebau rhaglenni sy'n bodoli eisoes.